

ביאורים

פעמים רבות מוצא האדם את נפשו במצוקה, וכשהוא מתבונן לעומק הוא מגלה שמצוקה זו נובעת מפגמים שבו. מדוע גורם לו הדבר לצער ולאי נוחות?

במרכזה של כל מציאות, מצוי ה'טוב'. בני אדם, שהם חלק מהמציאות הזו, צריכים להיות מותאמים לטוב הזה ולהתחבר אליו. דרך התורה, יכול האדם לקדש את עצמו ולהתחבר, לפי טבעו הטוב, לטוב המצוי במציאות. (אפשר לומר שבמרכז המציאות קיים 'רצון טוב', אולם יש לרצון זה השפעה מחייבת רק על צדדים מסויימים באדם שבהם רצון זה קיים בפועל, ואילו בחלק האחר, ישנה בחירה חופשית לאדם האם להיות מותאם לאותו רצון או לא)

לכן, כאשר קיים חוסר התאמה עם הטוב הזה, האדם מרגיש לעתים בנפשו צער גדול מאוד, שהרי הוא אינו יכול להתחבר לאותה השלמות. במצב זה, צריך האדם להתחרט ולשוב בשמחה למקור חייו, למקום שבו הטוב המוחלט, וכך יחבר בין הרצון הטוב הקיים במרכזה של המציאות, לבין הרצון ה'בחירי' שלו.

אולם כל אדם ששב למקום מסוים, ערכה של שיבה זו שייך לעתיד בלבד, ואינו מתקשר לעברו של האדם שנותר לכאורה מלכולך. אולם כיוון שהתשובה מצויה ביסוד היסודות, עד שהיא חלק מיצירת העולם והיא קיימת עוד טרם קיום העולם - האדם מקדש ומעלה את רצונו, והוא זוכה לקשר הכול, לתקן ולרומם את המעידות שהיו. ניתן לומר שכיוון שהתשובה אינה רק כלי שקיים בעולם, אלא היא חלק מהיסודות שיצרו את העולם, יש בה כח ליצור מציאות, 'לעצב' מחדש את המציאות הקיימת, ואת החטא שכבר נעשה.

הרחבות

• התשובה קדמה לעולם

מקור הדברים לכך נמצא בגמרא [פסחים נד, א] שמונה שבעה דברים שקדמו לעולם ואחד מהם הוא התשובה. הגמרא הביאה מקור לכך מפסוקים בתהילים [צ, ב-ג]: "בטרם הרים יולדו... תשוב אנוש עד דכא ותאמר שוב בני אדם".

• הרצון להיות שייך

התשובה העליונה באה מִדְּחִיפָה פְּנִימִית. תיאור חי של הדחיפה הפנימית ראינו לעיל [פרק ב]: "...והאל באמת הכל הוא טוב וישר, ואיך אפשר להיות קרוע מן הכל, פרוץ משונה, מופרד כאבק דק שכלא נחשב".

• השפעת התורה על הגויים

ועל ידי התורה מתגלה היא באור קדשה, לכל קבוץ לפי ערכו. "מנין שאפילו עובד כוכבים (כלומר גוי) ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול? תלמוד לומר: "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" [ויקרא יח, ה] 'כהנים לויים וישראלים' לא נאמר אלא 'האדם' [עבודה זרה ג, א]. מדברי הגמרא אנו למדים שיש לתורה השפעה חיובית גם על גויים. הרב קוק מוסיף שהקשר של הגויים לתורה הוא לפי מה שמתאים להם. ואכן כך פירשו התוספות [שם ד"ה 'שאפילו'] את דברי הגמרא, שמדובר בגוי שעוסק בתורת שבע מצוות בני נח, שזה מה שמתאים לגויים.

שאלות לדין

- איך יתכן שהתשובה קדמה לעולם, והרי לא הייתה אז מציאות של חטא?
- מהו היחס בין בחירה חופשית, לדחיפות רוחניות חיצוניות שהאדם מקבל מלמעלה?

להצלחת רחל בת אהרון

ז. התשובה קדמה לעולם°, המוסר מקיף את הכל. הערך העליון המחלט מתפצל הוא בכל ענפי ענפים°. הפעשה המסתעף°, שאינו מכון לשרשו, חוזר למקורו בעלוי הרצון°.

ח. התשובה העליונה באה מִדְּחִיפָה פְּנִימִית°, היוצאת מִדְּחִיפָה חִיצוֹנִית° עליונה. כל העולם פלו, החמרי והרוחני°, משג הוא בצורתו האחדותית°. המוסר, הישר והטוב, הוא המרכז הרצוני של היש°. המרכז הזה בפרטיות החיים מוכרח להתאים עם כל המקיף°, עם כל ההנהיג, בין בתכונותו הפנימית, בין בגלגוליו החיצונים. על ידי הפנה פנימית במעמקי הלב מהישר והטוב° נודע חלק רשום° מהמוסר, המופע בכל ההנהיג, בצורה אידאולית ממשית חיה בפנימיותו. ועל ידי התורה מתגלה היא באור קדשה, לכל קבוץ לפי ערכו°, ולישראל בצורתו המסיימה מאד, ההתאמה המוסרית בכל התגליותיה°. והאישיות, המוצאה בארחות חיה ותכונות רוחה פגמים ואי-הרמוניה לגבי הכל המחלט°, הפנימי והמגלה, היא מצטערת צער אין גבול ומשתדלת לשוב למקור החיים והישות. מתחרטת היא על תעיותיה, ושבה בלב נהם ובשמתחת הצלה. "תעיתי פשה אבד בקש עבדה, פי מצותיה לא שכתתי".

התשובה מחזירה למקור

המוסר מופיע בכל ההנהיג

התשובה קדמה לעולם - התשובה משמשת כיסוד לעולם ומגמתו. הערך העליון המחלט וכו' - התשובה היא מיסודות העולם, והשפעתה חודרת בכל הבריאה. **המסתעף** - המתפשט למרחק בסטייה מן השורש [הערת הרב צבי יהודה קוק]. **בעלוי הרצון** - התיקון יתרחש כאשר יתוקן הרצון שגרם לחטא. **דחיפה פנימית** - התעוררות שבאה מעומק הנפש. **היוצאת מדחיפה חיצונית** - מקורה מדחיפה שמחוץ לנפש. **כל העולם וכו'** - מתפיסה אחדותית זו נובעת התשובה. **בצורתו האחדותית** - כמערכת אחת בעלת כיוון ומגמה. **המרכז הרצוני של היש** - הרצון הוא המניע את כל המציאות. **מכרח להתאים עם כל המקיף** - אדם שתפישתו אחדותית, מרגיש הכרח להתאים עצמו לאותה אחדות ששוררת במציאות. **על ידי וכו'** - בדרכים אלו האדם יכול לדעת את חוקי המוסר ולהתנהג על פיהם. **חלק רשום** - חלק ניכר. **לכל קבוץ** - לכל אומה או קבוצת אנשים. **התגליותיה** - ביטוייה, דרך ההתנהגות המוסרית. **לגבי הכל המחלט** - ביחס למציאות כולה בכל רבדיה.